

Trieste, frontera i italianitat

Maria LLOMBART i HUESCA

*Trieste ha una scontrosa
grazia. Se piace,
é come un ragazaccio aspro e vorace.*
Umberto Saba, Trieste

A l'altra banda de l'Adriàtic, rodejada per les muntanyes del Carso, Trieste viu lligada a un passat que la fa diferent a qualsevol altra ciutat, sempre a la recerca de la pròpia identitat. Trst, nom que rep en eslovè i en croat, és una ciutat de frontera, rica en contrastos i plena d'història, carregada de misteri i difícil d'ésser compresa. Malgrat trobar-se en territoris italià, la seva situació geogràfica, i amb això les arrels que la uneixen a cultures independents, li ha donat una especificitat en constant moviment. Amb la seva «Piazza dell'Unità», la plaça oberta al mar més gran d'Europa, viu en part closa en ella mateixa, immersa en una crisi econòmica i d'identitat, a la recerca de raons que justifiquin aquest seu declivi.

Situada al bell mig d'Europa, actualment la separen poc més de deu quilòmetres de la frontera eslovena, tant per la carretera de l'est, camí de Basovizza, que du al trencant Ljubljana - Rijeka (Fiume per als italians), com per la carretera del sud que, introduint-se en la península d'Ístria, creua aviat el territori eslovè per arribar a aquell croat. Pel nord, no dista més de 150 km d'Àustria, tant si s'opta per travessar Eslovènia i la seva capital fins a Klagenfurt com si es pren la via d'Udine en direcció Lienz.

Trieste s'enfonsa envoltada de muntanyes i mar. Sembla perdre's en l'aïllament més immediat a què se la sotmet, tocant l'Adriàtic i enyorada encara avui de temps més esplendorosos, quan el seu port va donar pas a un nou dinamisme econòmic i social. Forma part de la regió del Friül-Venècia-Júlia, i és capital juliana, però malgrat el petit circ romà que ha sobreviscut al pas dels anys prop del castell de San Giusto, un dels llocs més característics de la ciutat, l'aspecte exterior dels seus edificis recorden més una ciutat austríaca que italiana; en la seva arquitectura, com en el caràcter dels seus habitants, el passat i la geo-

grafia han deixat la seva empremta. Quan bufa amb força el vent del nord, la terrible «bora», les ones sovint remunten el moll principal, l'«Audace», i el fred esdevé intens.

Apunts d'història: la diversitat cultural

Trieste ha viscut la seva història enriquint-se amb l'encreuament de cultures distintes, carregada de tensions de caràcter nacional que enfrontaven aquestes comunitats. Ha estat sempre una ciutat volguda per dos pobles. A l'entorn del 1848 hi trobem alemanys, hongaresos, txecs, bohemis, eslovacs, polonesos, croats, eslovens, italians i romanesos, a més a més d'hebreus de diversa procedència i distintes llengües. El seu confí lingüístic seria italo-eslau-alemany.

L'origen de la Trieste moderna data de principis del segle XVIII, sobretot arran del diploma imperial que proclama Trieste port franc, juntament amb Rijeka. Arran d'aquí s'obren possibilitats a una economia que fins ara no s'havia destacat en el seu comerç, alhora que l'élite triestina veu perillar els seus privilegis davant una nova mentalitat burgesa molt més heterogènia culturalment. Des d'ara hi trobem grecs, llevantins, alemanys, italians i jueus. La seva multinacionalitat no té només raons econòmiques i polítiques, sinó també geogràfiques i històriques.

Amb la modernització austríaca, que va acompanyada d'un renovament institucional, s'intenten unificar els territoris austríacs. La llengua alemanya augmenta la seva presència en un territori fins ara dominat per una classe aristocràtica italiana que viu envoltada d'una població camperola eslovena. Aquests pagesos no tindran una classe dirigent fins ben entrat el segle XIX; són allò que Marx i Engels han anomenat «una nació sense història». Malgrat aquest element germanitzador, lingüísticament l'alemany, no dominarà mai a Trieste.

El conflicte nacional i lingüístic es va veure agreujat amb les dues guerres mundials, radicalitzant-se el rebuig italià envers l'element eslau. Amb la Guerra del 1914 la italianitat a l'Adriàtic es defensa a partir de la voluntat d'una unió política amb Itàlia, la qual cosa es fa realitat en finalitzar la guerra. En aquest marc, el clima de tensió s'agreuja, alhora que nous problemes s'hi afegeixen. Però Trieste no és una ciutat com les altres, i se sent incompresa pel país al qual pertany. A la crisi material s'afegeix la crisi espiritual, i tot això afavorirà l'aparició d'un nacionalisme agressiu. Aquesta defensa dels valors italians més profunds no neix a Trieste, però la ciutat l'accepta i la fa seva, i les minories nacionals seran des d'ara perseguides.

Amb la Segona Guerra Mundial tota la Venècia-Júlia pateix un nou trasbalsament. D'una banda, l'Alemanya de Hitler pretén inserir més o menys dissimuladament aquest territori en el propi sistema econòmic i polític, mentre de l'altra, Iugoslàvia no ha perdut les esperances d'aconseguir integrar-lo al seu país. Tito envia les seves tropes a Trieste, que finalment haurà de retirar. Fracassarà també l'acord entre les potències aliades de fer de Trieste territori lliure, així com la costa istriana entre Capodístria i Cittanova. Trieste esdevé d'aquesta manera un problema mundial.

Finalment la ciutat tornarà a mans italianes, mentre que es perdran les zones plurinacionals de la península d'Ístria. Tampoc això no alleugerà les tensions. De l'Ístria emigraran

envers Itàlia —en gran part a Trieste— bona part de la població italiana instal·lada en aquest territori. Aquest factor generarà nous elements de recel envers dos mons estereotipats que es contraposen. D'una banda el comunisme de Tito; de l'altra, el feixisme més o menys declarat de molts dels italians que participen en l'èxode. Encara avui aquesta imatge es manté arrelada a la ciutat; l'anomenat «problema eslav» reviu avui amb la guerra de l'ex-Iugoslàvia i la crisi econòmica general, i du a conductes pròximes al racisme, a imatges estereotipades i a rancúnies que s'enforceixen.

De la desconfiança triestina envers l'Estat central i la consciència de la pròpia particularitat naixerà els anys setanta un grup polític encara avui existent, la «Lista per Trieste».

Trieste, avui

En l'actualitat, Trieste continua la seva experiència existencial confosa davant una crisi que ve arrossegant-se d'anys enrera, en una ciutat on la mitjana d'edat de la població és molt alta, on no es pot retenir la gent jove, perquè cap sortida econòmica no sembla possible. Bona part d'aquesta població és hereva del record de l'èxode istrià. Qui no té un familiar, un veí, o no ha participat de l'emigració? Qui va haver de deixar per a sempre la seva casa, les terres i les amistats a l'altra banda de la línia fronterera, no ho ha oblidat.

El naixent conservadorisme que caracteritza la Itàlia d'avui en dia es palpa clarament a Trieste, on el pes de la influència neo-feixista és important. Si analitzem les darreres eleccions municipals hagudes entre el 21 de novembre i el 5 de desembre del 1993, veiem que, malgrat el resultat finalment favorable al bloc de centre, les forces conservadores (bona part d'elles d'extrema dreta), no es van allunyar gaire del triomf.

A l'Ajuntament es van presentar conjuntament els ex-comunistes del PDS (Partit Democràtic d'Esquerres), la Democràcia Cristiana i l'Aliança per Trieste, i aconseguiren un 39'8% dels vots a la primera volta. El bloc conservador, format per la Llista per Trieste, el Moviment dels Pensionistes, Aliança Nacional i els Cristians Populars, van aconseguir un resultat del 31'9%. La tercera força va ser la Lliga Nord, partit federalista italià, amb un 22'4% de vots, cosa meritòria si tenim en compte que es presentava en solitari. Per últim, *Rifondazione Comunista* aconseguí tan sols el 3'9% dels vots. Si observem individualment els partits, quant a vots es distància amb força la Lliga Nord, de la que no cal oblidar el seu discurs, especialment en aquest territori, de vernís racista, amb el 25'2% dels vots, seguit de la Democràcia Cristiana amb el 14'3%, seguit ben a prop per la Llista per Trieste (12'8%) i Aliança Nacional (12'8%).

A la segona volta, el candidat del centre, Riccardo Illy, superà el seu opositor i ex-batlle Giulio Staffieri per un 52'7% dels vots contra un 47'3%. Teòricament els vots de la Lliga Nord haurien hagut d'afavorir el candidat de dretes, però el suport a Staffieri del MSI (Moviment Social Italià, neofeixista), grup majoritari d'Aliança Nacional, els va decidir per l'abstenció.

La derrota de la dreta extrema no és, doncs, tan clara, o en tot cas les forces conservadores —que es diferencien entre elles amb matisos importants— continuen tenint un pes més que destacable. Aquest conservadorisme, lligat a una italianitat que quan convé fan creure en perill, es tradueix socialment en una moral tancada i endarrerida. No cal més

que llegir els anuncis de lloguer de pisos per veure com es mantenen limitacions per raons de procedència, no només estatal sinó també dins el propi territori italià. La por a l'atur i a una possible «invasió» de persones procedents de territori eslau, acompanyat d'un discurs demagògic, incrementa aquest rebuig al poble veí.

Malgrat tot, aquestes tendències es veuen suavitzades per una població jove universitària que prové d'arreu del territori italià i també ex-iugoslau, sobretot Croàcia, però també Eslovènia i Sèrbia, que s'allunyen bastant de la imatge anterior.

Trieste és, encara avui, una ciutat carregada de misteri i plena d'història, desconeguda per a ella mateixa davant tants factors com la influèncien. Però manté la màgia inesgotable de la natura viva que l'envolta, dels seus carrers estrets i de les persones de lletres que, nats o no en ella, han trobat en aquest entorn quelcom diferent dels altres llocs.